

Model of Effective Command from the Perspective of Ayatollah Khamenei with Emphasis on the Command of the Late General Qassem Soleimani

Mohammad Jalal Torkashvand

Assistant Professor, Department of Political Science, Imam Ali University, Tehran, Iran.

ac.jalall8@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Asgar Alipour

Master of Defense Management, AJA Command and Staff University, Tehran, Iran.

alijrad.sh@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Ahmad Reza Zohrabi

PhD in Strategic Management in Organizations, Karaj Azad University, Lecturer at Imam Ali Military University, Tehran, Iran.

aqhili.1989@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Hojat Jahani rad

Assistant Professor, Security Department, Farabi University of Science and Technology, Tehran, Iran, (Corresponding author).

geo.hojat.1980@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Abstract

Effective command refers to a set of skills, characteristics, and processes that enable an individual or group to guide others effectively and efficiently, achieving organizational goals. This concept is applicable in various fields such as management, military, sports, and even social contexts. In the context of the Islamic Republic of Iran's Armed Forces, articulating an ideal model for Islamic management and command at the macro level is considered as one of the most important aspirations of the Islamic government. This research seeks to present the thoughts of Ayatollah Khamenei on effective command in the form of a model, with an emphasis on the command of the late General Qassem Soleimani. The present study, in terms of purpose, is an applied research; in terms of approach, it is qualitative based on the hermeneutic paradigm; and in terms of nature and type, it is exploratory. The research method is "Grounded Theory," through which the essence of the Ayatollah Khamenei's views on effective command has been extracted, conceptualized, categorized, and then modeled. In this regard, after extracting the concepts, six main categories were classified and identified. In the third stage, based on the systematic method of Strauss-Corbin, a systematic model of Ayatollah Khamenei's thoughts on effective command, with an emphasis on the command of the late General Qassem Soleimani, has been presented.

Keywords: Ayatollah Khamenei, Effective Command, Qassem Soleimani.

مقاله پژوهشی**مدل فرماندهی مؤثر از منظر آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر فرماندهی شهید حاج****قاسم سلیمانی****محمدجلال ترکشوند**

استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه امام علی (ع)، تهران، ایران.

ac.jalall8@gmail.com

id 0000-0000-0000-0000

اصغر علی‌پور

کارشناسی ارشد مدیریت دفاعی دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران.

alijrad.sh@gmail.com

id 0000-0000-0000-0000

احمدرضا ظهرابی

دکتری مدیریت راهبردی در سازمانها، دانشگاه آزاد واحد کرج، مدرس دانشگاه افسری امام علی، تهران، ایران.

aqhili.1989@gmail.com

id 0000-0000-0000-0000

حجت جهانی‌راد

استادیار گروه امنیت دانشگاه علوم و فنون فآرایی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

geo.hojat.1980@gmail.com

id 0000-0000-0000-0000

چکیده:

فرماندهی مؤثر به مجموعه‌ای از مهارت‌ها، ویژگی‌ها و فرایندهایی اطلاق می‌شود که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا به‌طور مؤثر و کارآمد دیگران را هدایت کرده و به اهداف سازمانی دست یابند. این مفهوم در زمینه‌های مختلفی مانند مدیریت، نظامی‌گری، ورزشی و حتی اجتماعی کاربرد دارد. در این میان برای فرماندهی در سازمان رزم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تبیین الگویی مطلوب برای مدیریت و فرماندهی اسلامی در سطح کلان یکی از آرمان‌های بسیار مهم نظام اسلامی محسوب می‌شود. این پژوهش سعی بر آن دارد که اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر را در قالب الگویی با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی ارائه نماید. پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی، از نظر رویکرد از نوع کیفی بر پایه پارادایم تفسیری و از نظر ماهیت و نوع مطالعه از نوع اکتشافی است. روش تحقیق این پژوهش «داده بنیاد» است که بر اساس آن و در راستای اهداف پژوهش عصاره دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در زمینه فرماندهی مؤثر استخراج، مفهوم‌سازی، مقوله‌سازی و سپس مدل‌پردازی شده است. در همین راستا، پس از استخراج مفاهیم، ۶ مقوله اصلی دسته‌بندی و احصا گردیدند. در مرحله سوم، بر اساس روش نظام‌مند استراوس-کوربین مدل نظام‌مند اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی ارائه گردیده است.

واژگان اصلی: آیت‌الله خامنه‌ای، فرماندهی مؤثر، شهید حاج قاسم سلیمانی.

دسترسی به مقالات نشریه علمی مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی (Open Access) است.

نشریه علمی «مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی» تحت مجوز بین‌المللی

Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

Doi: 10.22034/irsj.2025.462054.1054

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرات مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی نمی‌باشد.

مقدمه

هدف از جنگ از زمانی که حتی بشر به یاد نمی‌آورد تغییر نکرده است. گفته معروف کارل فون کلازویتس ژنرال پروسی و نظریه‌پرداز نظامی چنین است که «جنگ چیزی جز مسابقه‌ای در ابعاد بزرگ نیست؛ عمل خشونت‌آمیز برای وادار کردن دشمن تا خواسته ما را برآورد.» به‌رحال درگذر تاریخ راه‌ها و ابزار رسیدن به چنین هدفی تغییر نموده است و اصولاً با تکامل قلمرو فناوری، شتاب گرفته است. تلاش‌های زیادی برای تسلط و طبقه‌بندی چنین تغییراتی با توسل به چهارچوب‌های تحلیلی متفاوتی انجام شده است، اما تأثیر فناوری و ژئوپلیتیک، ترکیب مرگ‌آوری آفریده که جنگ‌های آینده را بسیار پیچیده‌تر می‌کند. به علت بی‌ثباتی راهبردی، رقابت، خصومت و نزاع، چه خشونت‌آمیز و چه غیرخشونت‌آمیز، تغییر توازن قدرت جهانی محتمل و در آینده امکان‌پذیر خواهد بود. همچنین متأثر از نوآوری‌های فناوری و سر برآوردن فناوری‌های حیاتی نوین، احتمال تغییر در راهبردهای جنگی وجود دارد. اهمیت رو به فزونی جنگ سایبری، سلاح‌های فضایی، جنگ‌های نیابتی و عملیات اعمال نفوذ و پویش‌های اطلاع‌رسانی به این نکته اشاره دارد که جنگیدن در حال تغییر است. با رشد و پیشرفت فناوری‌هایی از قبیل هوش مصنوعی (AI)، کوانتوم، سایبر، فضا و زیست‌فناوری، تشخیص میدان‌های نبرد در آینده را مشکل خواهد کرد. در اطراف دنیا نظامیان، خط‌مشی‌سازان و راهبردها با چالش‌های عظیمی مواجه خواهند شد که این تغییرات ایجاد می‌کنند. موضوعاتی از قبیل ارتباط دادن وقایع به دیگران و انکارپذیری، چالش‌های دیگری را پیش‌روی دولت‌ها در خصوص اتخاذ رویکرد مناسب برای پاسخ‌دهی چه قبل، چه در حین و چه بعد از جنگ می‌گذارد. علاوه بر این، انتظار می‌رود با توسل دولت‌ها به روش‌های جدید برای برافروختن جنگ، وضعیت پیچیده‌تر خواهد شد. در سرتاسر دنیا دولت‌ها با مدنظر قرار دادن سرشت متغیر جنگ، باید ابزار پاسخ مناسب را شناخته و خود را با آن تطبیق دهند. در شرایط پیش‌رو، فرماندهی و رهبری جنگ‌های آینده یکی از مباحث بحث‌انگیز دانشگاه‌های نظامی بوده و نتیجه‌ای است که از لزوم داشتن فرمانده شایسته حاصل شده است. همه می‌خواهند یک فرمانده موفق باشند، اما تعداد معدودی از آن‌ها موفق می‌شوند و کسانی هم که ظهور می‌کنند و موفق می‌شوند، از اینکه در کدام یک از حوزه‌های پیشرفت شخصی و سازمانی خود تلاش کرده‌اند، مورد نقد واقع می‌شوند (Lawson, 2020:123). فرماندهان و مدیران در شیوه نوین مدیریت و رهبری نظامی، نقش مهمی ایفا می-

کنند. در جنگ‌های آینده فرماندهان و مدیران، الگوی مطمئن و مناسب برای سربازان و کارکنان هستند. مدیران و فرماندهان بیشترین و مهم‌ترین نقش را در موفقیت و نیل به اهداف سازمان دارند. بی‌تردید گزینش و انتخاب صحیح آن‌ها در شرایط مختلف، برای مسئولیت و مأموریت‌های گوناگون، حائز اهمیت است. طبق آرای موجود، کارکنان هر مجموعه بیشتر از هر عامل و متغیری، از رفتار مدیران و نحوه برخورد آنان تأثیر می‌پذیرند (سبحانی، ۱۴۰۰: ۲۴) و اینکه در مباحث مرتبط با نیروهای مسلح یک فرماندهی هوشیار و کارآمد می‌تواند زمینه را برای توسعه و ترقی و پیشرفت یگان‌های خود فراهم نماید و در زمان و مکان‌های عملیاتی موردنظر مدیریت بهینه نماید، امری بدیهی است (Mattis, 2022: 345). در این میان آرا و اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای، به‌منظور دستیابی به مدل بومی فرماندهی مؤثر، از اهمیت والایی برخوردار است. ارزش و اهمیت اندیشه فرماندهی آیت‌الله خامنه‌ای به این دلیل است که اندیشه ایشان مبتنی بر قرآن و عترت، تجارب تاریخی صدر اسلام، تاریخ منطقه و تاریخ جمهوری اسلامی ایران است. آیت‌الله خامنه‌ای تنها شخصی در جمهوری اسلامی ایران هستند که علاوه بر داشتن تجربه ریاست جمهوری دوره جنگ تحمیلی، به مدت بیش از سه دهه (۳۵ سال)، مسئولیت فرماندهی کل قوای مسلح جمهوری اسلامی ایران را برعهده داشته‌اند و به همین دلیل از منظر تجربه و اشرافیت در امور فرماندهی کل قوا در جایگاه منحصربه‌فردی قرار دارند. تا جایی که می‌توان گفت، تدابیر آیت‌الله خامنه‌ای مهم‌ترین رکن اقتدار بخش برای تأمین امنیت ملی و منافع ملی کشور است. لذا به‌کار بردن روشی مناسب برای استفاده «نظام‌مند» و «هدف‌مند» از این بیانات و تفهیم آن در راستای تعمیق گفت‌وگو و به‌کارگیری اندیشه ارزشی - هنجاری ایشان در زمینه‌های مختلف از جمله در حوزه فرماندهی مؤثر، از اهمیت بالایی برخوردار است.

در همین راستا این مقاله با مدنظر قرار دادن مسئله فوق در پی شناسایی و استخراج مفاهیم برجسته و تعیین مقوله‌های اصلی اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای برای طراحی الگوی «نظام‌مند» در خصوص فرماندهی مؤثر با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی است. سؤال پژوهش نیز آن است که الگوی «نظام‌مند» اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی به چه صورت است؟

ادبیات نظری

فرماندهی مؤثر و ویژگی‌های آن

فرماندهی مؤثر به مجموعه‌ای از مهارت‌ها، ویژگی‌ها و فرایندهایی اطلاق می‌شود که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا به‌طور مؤثر و کارآمد دیگران را هدایت کرده و به اهداف سازمانی دست یابند. این مفهوم در زمینه‌های مختلفی مانند مدیریت، نظامی، ورزشی و حتی اجتماعی کاربرد دارد. در ادامه، به تفصیل به عناصر و ویژگی‌های فرماندهی مؤثر می‌پردازیم:

۱. رهبری و الهام‌بخشی

فرماندهی مؤثر نیازمند توانایی رهبری است. یک فرمانده خوب باید بتواند دیگران را به سمت اهداف مشترک هدایت کند و آن‌ها را به تلاش برای دستیابی به این اهداف ترغیب کند. این شامل ایجاد انگیزه، الهام‌بخشی و ایجاد اعتماد در اعضای گروه است.

۲. تصمیم‌گیری مؤثر

فرماندهان مؤثر باید بتوانند در شرایط مختلف تصمیمات مناسبی اتخاذ کنند. این تصمیمات باید بر اساس تجزیه و تحلیل دقیق اطلاعات و شرایط موجود باشد و توانایی پیش‌بینی نتایج آن‌ها نیز وجود داشته باشد (مهیدیان و ترکاشوند، ۱۴۰۱: ۲۳).

۳. ارتباطات قوی

یک فرمانده موفق باید مهارت‌های ارتباطی قوی داشته باشد. این شامل توانایی گوش دادن به دیگران، انتقال واضح و مؤثر اطلاعات و ایجاد فضای باز برای بحث و تبادل نظر است. ارتباطات مؤثر باعث افزایش همکاری و هم‌افزایی در گروه می‌شود.

۴. توانایی مدیریت بحران

فرماندهان مؤثر باید در شرایط بحرانی و فشارهای بالا توانایی مدیریت و هدایت گروه را داشته باشند. این شامل حفظ آرامش، تجزیه و تحلیل سریع وضعیت و اتخاذ تصمیمات مناسب در زمان مناسب است.

۵. توسعه و آموزش

فرماندهی مؤثر همچنین شامل توجه به توسعه و آموزش اعضای گروه است. یک فرمانده باید فرصت‌های یادگیری را فراهم کند و به رشد حرفه‌ای اعضای خود کمک کند تا آن‌ها بتوانند بهترین عملکرد را داشته باشند (نجاران طوسی، ۱۳۹۹: ۴۱).

۶. همکاری و تیم‌سازی

فرماندهان باید بتوانند یک محیط همکاری ایجاد کنند که در آن اعضای گروه احساس ارزشمندی کنند و بتوانند به راحتی با یکدیگر کار کنند. این شامل تشویق به تبادل ایده‌ها، حل تعارضات و تقویت روحیه تیمی است.

۷. توجه به بازخورد

فرماندهان مؤثر باید به بازخوردهای دریافتی از اعضای گروه توجه کنند و از آن‌ها برای بهبود فرایندها و عملکرد خود استفاده کنند. این نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری و تمایل به یادگیری است.

۸. تعیین اهداف واضح

یک فرمانده مؤثر باید قادر باشد اهداف روشن و قابل‌دستیابی برای گروه تعیین کند. این اهداف باید مشخص، قابل‌اندازه‌گیری و واقع‌بینانه باشند تا تمامی اعضای گروه بتوانند در راستای آن‌ها حرکت کنند.

۹. اخلاق و صداقت

صداقت و اخلاق حرفه‌ای از ویژگی‌های اساسی یک فرمانده مؤثر است. اعتمادسازی بین اعضای گروه از طریق رفتارهای اخلاقی و صداقت موجب افزایش اعتبار فرمانده و تقویت روحیه تیمی می‌شود.

۱۰. نوآوری و خلاقیت

فرماندهان موفق باید توانایی تشویق نوآوری و خلاقیت در گروه را داشته باشند. این شامل ایجاد فضایی است که اعضای گروه احساس آزادی کنند تا ایده‌های جدید را مطرح کنند و راه‌حل‌های خلاقانه برای چالش‌ها پیدا کنند. فرماندهی مؤثر نه تنها به توانایی‌های فردی

بستگی دارد بلکه به تعاملات بین فردی، محیط کاری و فرهنگ‌سازمانی نیز مرتبط است. یک فرمانده موفق می‌تواند با ترکیب این ویژگی‌ها و مهارت‌ها، گروه خود را به سمت موفقیت هدایت کند و در نهایت به تحقق اهداف سازمانی کمک کند (Baris, 2023: 321).

پیشینه تحقیق

با بررسی‌های صورت متعددی گرفته مشخص گردید در خصوص مدل فرماندهی مؤثر از منظر آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی، کارهای متعددی با عنوان ذکرشده صورت نگرفته است، اما برخی از پژوهش‌ها در این خصوص به شرح ذیل است:

گلشاهی و محبی (۱۴۰۳) در مقاله «ارائه سیستم استنتاج فازی برای شناسایی مستعدان بهینه فرماندهی و مدیریت در ارتش جمهوری اسلامی ایران» یافته‌های متون علمی نشان داد که شاخص‌های مستعد بهینه در سه دسته شامل، تعهد توأم با اشتیاق، شایستگی‌ها و هم‌سویی با اهداف و راهبردهای سازمان قابل دسته‌بندی‌اند که در ذیل آن، تعداد ۱۲ شاخص قرار گرفتند. همچنین در سطح بعدی، شاخص‌های سه‌گانه به‌عنوان شاخص‌های ورودی به سیستم وارد شدند که خروجی آن، میزان بهینگی مستعدان برای مشاغل فرماندهی و مدیریت را در پنج سطح مستعد با ریسک بالا، مستعد ناتوان، مستعد در حال تجهیز شدن، اشتیاق گمراه شده و استعداد بهینه می‌توان مدل‌سازی کرد.

نوروزی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «فهم جوهره ارتباطات انسانی- الهی در سبک فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی» به این نتیجه می‌رسد که او مأموریت داشت مبانی و مفاهیم انقلاب را به بشریت (جامعه مخاطب) برساند. بدین منظور، شهید حاج قاسم سلیمانی در کنار استفاده از روش‌های سنتی، از الگوهای ارتباطی و تبلیغاتی و روش‌های متنوع ارتباطات سیاسی، فرهنگی-تبلیغاتی، اقتصادی و بشردوستانه بهره گرفت. از این رو، او موفق گردید با مردم و افکار عمومی ارتباط برقرار کند. این الگو می‌تواند، الگویی برای توسعه حکمرانی حاکمان سیاسی محسوب گردد.

غیور نجف‌آبادی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی راهبردی فرماندهی و مدیریت تراز انقلاب اسلامی در نیروهای مسلح مبتنی بر اندیشه امامین انقلاب اسلامی» اقدام

به ۳۱۷۲ مورد، کدگذاری نموده است که منجر به تولید ۹۵ شاخص و دوازده مؤلفه در قالب سه بُعد «بینش»، «منش» و «کنش» گردید. در گام دوم انقلاب اسلامی، نیروهای مسلح به‌عنوان بازوان توانمند و اطمینان‌بخش آیت‌الله خامنه‌ای، وظیفه نقش‌آفرینی در حوزه اثر انقلاب بزرگی را برعهده دارند که باهدف بلندمدت پایه‌گذاری تمدن نوین اسلامی، دایره نفوذ فوق‌العاده بزرگی را ایجاد کرده است؛ بنابراین با توجه به نقش اساسی نیروهای مسلح در این زمینه، فرماندهان و مدیران آن باید منشأ اثر در تحولات بوده و دارای شاخص‌هایی در حد فرماندهی و مدیریت تراز انقلاب اسلامی باشند.

دهقانی پوده و پاشایی هولاسو (۱۳۹۹) در مقاله‌ای تحت عنوان «تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی» نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون، مکتب این شهید والامقام در پنج بُعد «معنوی و ارزشی»، «فردی و رفتاری»، «فرماندهی و مدیریتی»، «نظامی» و «تأثیرگذاری و عملکردی» مشخص شد و درنهایت نتیجه گرفته شد که پیامد مکتب سلیمانی، «سعادت و شهادت» است. درمجموع، بررسی ادبیات و پیشینه موضوع بیانگر این است که پژوهش حاضر در موارد زیر با تحقیقات قبل از خود متمایز است؛ تاکنون پژوهشی که هم از نظر موضوعی و هم از نظر چهارچوب نظری با موضوع این پژوهش کار شده باشد یافت نشد؛ برخی از پژوهش‌ها فقط به مباحث نظری پرداخته‌شده، برخی دیگر علاوه بر چهارچوب نظری وارد مباحث مصداقی شده‌اند اما با موضوع این پژوهش متفاوت هستند. درنهایت می‌توان گفت پژوهش حاضر به‌صورت خاص در پی طراحی مدل و الگوی نظام‌مند مدل فرماندهی مؤثر از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، مکتب تربیتی شهید حاج قاسم سلیمانی است که تاکنون سابقه‌ای مشابه آن یافت نشده است.

اهمیت و ضرورت پژوهش

بررسی و تحلیل اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای از اهمیت بسیاری برخوردار است. این اندیشه به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در شکل‌دهی به سیاست‌ها، تصمیمات و رفتارهای افراد و سازمان‌ها در حوزه‌های سیاسی و نظامی شناخته می‌شوند. این پژوهش قصد دارد مدل فرماندهی مؤثر از منظر آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی را مورد بررسی قرار دهد.

- اجرای پژوهش در خصوص مدل فرماندهی مؤثر از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی، از اهمیت و ضرورت‌های ویژه‌ای برخوردار است.
۱. تبیین الگوهای موفق فرماندهی مؤثر: بررسی شیوه‌های فرماندهی شهید سلیمانی می‌تواند الگوهای مؤثری را برای فرماندهان و مدیران نظامی و غیرنظامی ارائه دهد که در شرایط پیچیده و بحرانی به کار می‌آید؛
 ۲. تقویت روحیه جهادی در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران: پژوهش در این زمینه می‌تواند به تقویت روحیه جهادی و فداکاری در نیروهای مسلح و جوانان کشور کمک کند و نسل جدید را با ارزش‌ها و اصول انقلاب اسلامی آشنا سازد؛
 ۳. تحلیل استراتژیک: شناخت دقیق از مدل فرماندهی شهید سلیمانی می‌تواند به تحلیل‌های استراتژیک در حوزه‌های نظامی و سیاسی کمک کند و به تصمیم‌گیری‌های بهتر در عرصه‌های مختلف منجر شود؛
 ۴. مواجهه با تهدیدات: با توجه به تهدیدات منطقه‌ای و بین‌المللی پیش‌روی جمهوری اسلامی ایران، بررسی این مدل می‌تواند راهکارهای مؤثری برای مقابله با چالش‌ها و حفظ امنیت ملی کشور ارائه دهد؛
 ۵. تقویت وحدت و انسجام: مطالعه بر روی شیوه‌های رهبری و فرماندهی شهید حاج سلیمانی می‌تواند به تقویت وحدت و انسجام در میان نیروهای مسلح و ملت کمک کند؛
 ۶. بررسی مدل فرماندهی مؤثر از منظر آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی به کارکنان نیروهای مسلح این امکان را می‌دهد که الگوهای شخصیتی و عملکردی آن‌ها را درک نموده و از آن برای در پیش گرفتن روش و منش صحیح خدمتی یاری جویند. همچنین اجرای این پژوهش به سازمان‌ها و کارکنان نیروهای مسلح کمک می‌کند تا با الگوگیری از شخصیت سیاسی و نظامی آن‌ها در چالش‌ها و موقعیت‌های خطیر سربلند بیرون آیند.

فرماندهی و جنگ آینده

جنگ یکی از عناصر پایدار تاریخ است و حتی لیبرال دمکراسی نیز نتوانسته از وقوع آن جلوگیری نماید. در بازه زمانی ۳۵ قرن پیش تا امروز فقط سه قرن آن شاهد جنگ خونریزی

نموده‌ایم (Miller, 2023: 4-6)؛ بنابراین جنگ، حقیقت همیشگی تاریخ و صلح، تنها یک وضعیت موقت است. در این میان، فرماندهان نظامی از جایگاه برجسته‌ای برخوردار بوده‌اند چرا که رهبری و راهبری عملیات نظامی بر عهده این گروه از نظامیان است. فرماندهی و رهبری نظامی دربرگیرنده مفهوم کلی مدیریت و رهبری در سازمان است اما در مفهوم خاص، فرماندهی اختیاری است که فرد به سبب شغل یا درجه و مسئولیتی که دارد در راستای مأموریت‌ها به کار می‌برد تا اراده فرماندهان بر پایه آن‌ها تهییج شود و به تصمیم‌گیری و صدور فرمان و دستور اقدام کنند (حسینی مقدم، ۱۳۹۹: ۶). اهمیت و نقش فرماندهان در جنگ بر کسی پوشیده نیست. درایت و شجاعت و تدبیر فرماندهان و فرمان‌برداری از آنان در جنگ‌ها یکی از رموز پیروزی و غلبه جوامع بر دشمنانشان است که مانع از سقوط آن جامعه است. حضرت علی^(ع) در خطبه ۱۴۶ نهج‌البلاغه اهمیت فرماندهی را بیان می‌فرماید. فرمانده کسی که سرپرستی نظامی را عهده‌دار است درست همانند رشته‌ای است که مهره‌ها را نظام می‌بخشد و تا رشته بگسلد تمامی مهره‌ها پراکنده شوند. فرماندهی عبارت از فرایند نفوذ بر کارکنان با القای هدف، مسیر و انگیزه جهت انجام مأموریت و بهبود سازمان است (U.S.Army, 2021). فرماندهی در موفقیت هر یگان نظامی بسیار تأثیرگذار است. فرماندهان نه تنها تصمیمات مرتبط با مرگ و زندگی زیردستان را اتخاذ می‌کنند، بلکه همچنین مستقیماً چگونگی و کیفیت زندگی آن‌ها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند (Johnson, 2020: 24). کارکنان به فرمانده به چشم یک قهرمان نگاه می‌کنند. فرماندهان در پیشبرد اهداف، باید مسائل پیش‌آمده را حل کنند، چون به تخصص تکنیکی آن‌ها نیاز است و می‌دانند چگونه از پس کارها برآیند. فرماندهی یعنی گفتن اینکه کارکنان چه کاری باید انجام دهند از این رو، آن‌ها باید توان این را داشته باشند تا کشتی را در امواج خروشان به پیش ببرند (Madrigal, 2022: 12-). از دیدگاه «برکینز» مهم‌ترین ویژگی‌های فرماندهان و رهبران در قرن بیستم یکم عبارت‌اند از: تفکر خلاق و آمادگی برای تغییر، تعهد، مهارت، پیشرفت مداوم، دوراندیشی، شیوه جدید تفکر (Perkins, 2021: 12).

جنگ‌های آینده و چشم‌انداز آن‌ها

به‌طورکلی جنگ آینده به موجودیت واحدی در بستر شرایط نظامی اشاره ندارد و غالباً به ادغام روش‌ها و ابزارهای اشاره دارد که در آینده توسط دولت‌ها برای محدود کردن، ممانعت، تحت تأثیر قرار دادن و درنهایت نبرد با دولت‌های دیگر و یا بازیگران غیردولتی مورد استفاده قرار خواهند گرفت (Johnson, 2019: 201). ابزاری که اشاره شد شامل طیف وسیعی از روش‌ها و عملیاتی است که از تحریم‌های اقتصادی گرفته تا اعجازهای فناوری (مانند جنگ سایبری) و تسلیحات با شدت اثر بسیار بالا (تسلیحات هسته‌ای و کوانتومی) را شامل می‌شود.

چشم‌انداز راهبردی

از جنگ‌های سوریه، افغانستان، یمن، آذربایجان و ارمنستان، هند و چین و روسیه و اوکراین چنین استنباط می‌شود که طراحان نظامی در سرتاسر دنیا با ابهامات راهبردی و عملیاتی نوین مواجه هستند. از بین این ابهامات می‌توان ویژگی‌های متغیر جنگ‌ها را برشمرد. این موضوع شامل ترکیب، هم‌زمانی و همزیستی چندین نوع نزاع در یک فضای نبرد، تأثیر فراگیر فناوری در طیف نزاع و از بین رفتن مرز بین نزاع سنتی و نوین و رشد فزاینده پدیده «تمامی ابزارها در خدمت جنگ» است (Hoffman, 2021: 67). به‌طور خلاصه ویژگی‌های کلیدی میدان‌های نبرد آینده را می‌توان به‌صورت «آشفته، متراکم و پرازدحام، پیچیده و رقابتی» توصیف نمود (Wright, 2022: 23). در میانه آشوب‌های موجود، پیشرفت‌های فناوری چشم‌گیری در چند دهه اخیر رخ داده است. این پیشرفت‌ها طراحان نظامی را واداشته تا راهبردهای موجود را جمع‌بندی و ساختارهای قدرت را بازنگری کنند و برای توازن قدرت و توانمندی‌های چندگانه در طیف نزاع، آماده تغییر راهبردها شوند. چشم‌انداز راهبردی جنگ‌های آینده را می‌توان در حوزه‌های زیر خلاصه کرد: عملیات مشترک در میدان نبردی که دربردارنده حجم عظیمی از فناوری است؛ جنگ با شدت و اثرگذاری بالا؛ افزایش استفاده از تحریم‌های اقتصادی به‌عنوان ابزار جایگزین اعمال قدرت‌های متعارف؛ بی‌ثباتی راهبردی؛ عملیات در منطقه خاکستری (منطقه‌ای است که نه لزوماً در فضای صلح قرار می‌گیرد و نه لزوماً در فضای جنگ) و توسل به جنگ‌های ترکیبی (Stoker, 2020: 45-57).

چشم‌انداز راهکنشی

در چند دهه اخیر سامانه‌های نظامی و غیرنظامی به‌طور تدریجی و فزاینده رشد نموده‌اند و یکی از سامانه‌های موردتوجه، تسلیحات خودکار است که در واقع انقلابی در صنایع جنگی محسوب می‌شود، به‌عنوان نمونه می‌توان از سلاح‌هایی نام برد که برخی آن‌ها را «ربات‌های کشنده» می‌نامند (Dockterman, 2021: 98). چیزی که به نظر می‌رسد از دنیای سینما به دنیای واقعی نظامی راه پیدا کرده است. به نظر می‌رسد پیشرفت در حوزه هوش مصنوعی و فناوری رباتیک، به خودکاری تسلیحات کمک بسیاری نموده است. نرم‌افزارها برای سامانه‌های بر پایه هوش مصنوعی خطری قابل توجه محسوب می‌شوند، چرا که این سامانه‌ها به طرز شگفت‌انگیزی رفتار هوشمندانه از خود نشان می‌دهند که منجر به افزایش چشمگیر واگذاری کارکردهای شناختی به ماشین‌ها می‌شود. همچنین نگرانی ویژه‌ای در خصوص تسلیحات بر پایه هوش مصنوعی وجود دارد. این دغدغه مباحث حقوقی و اخلاقی بسیاری ایجاد نمود که باید پاسخ مناسبی به آن‌ها داده شود. در همین حال اگر قدرت هوش مصنوعی متوازن گردد، برای بشریت چه درصحنه نبرد و چه غیر آن بسیار سودمند خواهد بود. ویژگی دوگانه فناوری هوش مصنوعی نیازمند تذکر دقیق راهبردی و ایجاد سازوکار مؤثر قانونمند کردن آن است. چشم‌انداز راهکنشی جنگ‌های آینده را می‌توان در حوزه‌های زیر خلاصه کرد: استفاده از هوش مصنوعی و تسلیحات خودکار؛ استفاده از سلاح‌های هسته‌ای؛ توسل به جنگ سایبری؛ استفاده از فناوری کوانتومی و استفاده از سلاح‌های زیستی و عواملی که از نظر ژنتیکی دستکاری شده‌اند (Suka, 2023: 178-185).

شکل‌های مختلف جنگ‌های آینده

اشکال مختلفی از جنگ‌های آینده وجود دارد که کارشناسان و آینده‌پژوهان در خصوص آن‌ها نظریه‌پردازی کرده‌اند. در زیر چندین مثال از این شکل‌ها آورده شده است:

۱. جنگ سایبری: با افزایش اتکا به فناوری و سامانه‌های مرتبط باهم، انتظار می‌رود جنگ سایبری تبدیل به یکی از شکل‌های قالب جنگ‌های آینده شود. این جنگ شامل حمله به شبکه‌های رایانه‌ای، زیرساخت‌ها و سامانه‌های اطلاعاتی به‌منظور مختل نمودن یا نابود کردن آن‌هاست؛

۲. جنگ با سلاح‌های خودکار: توسعه و به‌کارگیری سامانه‌های تسلیحاتی خودکار از قبیل پهپادها و ربات‌ها می‌تواند منجر به شکل‌های جدید جنگ شود. این سامانه‌ها می‌توانند بدون دخالت مستقیم انسان هدایت‌شده و برای شناسایی، جمع‌آوری اطلاعات و حتی اقدامات آفندی مورد استفاده قرار گیرند (rundage, 2024: 11-14)؛
۳. جنگ فضا: از آنجا که فضا بیشتر مورد استفاده انسان قرار می‌گیرد، ممکن است نزاع به امکانات مورد استفاده در مدار زمین همچون ماهواره‌ها و سامانه‌های ارتباطی فضایی کشیده شود. جنگ فضا می‌تواند شامل استفاده از سلاح‌های ضد ماهواره، سکویهای تسلیحاتی فضایی یا حمله به زیرساخت‌های حیاتی مستقر در فضا باشد (Shmatikov, 2023: 202)؛
۴. جنگ اطلاعاتی: این شکل از جنگ شامل نظارت و دستکاری اطلاعات به‌منظور تأثیر بر افکار عمومی، بی‌ثبات کردن جوامع یا مختل کردن زیرساخت‌ها است. این جنگ دربرگیرنده اقداماتی از قبیل تبلیغات (پروپاگاندا)، پویش‌های (کمپین‌ها) دادن اطلاعات اشتباه و دستکاری شبکه‌های اجتماعی است؛
۵. جنگ زیستی: پیشرفت‌های زیست‌فناوری و مهندسی ژنتیک منجر به نگرانی‌هایی در خصوص استفاده از عوامل زیستی به‌عنوان سلاح شده است. جنگ‌های آینده می‌تواند شامل رهاسازی عمدی عوامل بیماری‌زا یا ارگانیسم‌های تغییریافته ژنتیکی به‌منظور ایجاد آسیب‌های گسترده و برهم زدن جوامع باشد (Geer, 2024: 135-138).
۶. جنگ نانو فناوری: نانو فناوری که شامل دستکاری مواد در مقیاس اتمی و مولکولی است می‌تواند در جنگ برای ساختن سلاح‌ها یا سامانه‌های شناسایی مورد استفاده قرار گیرد. به‌عنوان مثال نانو ربات‌ها را می‌توان برای نفوذ به زیرساخت‌های دشمن یا حمله به اهداف تعیین‌شده به‌کاربرد (Crootof, 2022: 8).
۷. جنگ اقتصادی: نزاع‌های اقتصادی بین کشورها می‌تواند اوج گرفته و به شکل جنگ بروز نماید. این موضوع می‌تواند شامل تحریم‌های اقتصادی، جنگ‌های تجاری یا هدف قرار دادن سامانه‌های حیاتی مالی به‌منظور فلج نمودن اقتصاد دشمن باشد؛

۸. جنگ زیست‌محیطی: با افزایش آگاهی از تغییرات آب‌وهوا و مشکلات زیست‌محیطی، نزاع بر سر منابع طبیعی، کمبود آب یا نظارت بر مناطق جغرافیایی راهبردی در جنگ‌های آینده از اهمیت بسیاری برخوردار خواهد شد (Muthana, 2021: 343-389). نکته مهمی که باید مدنظر قرار دهیم این است که شکل‌های بالا فرضی بوده و استفاده واقعی از آن‌ها در آینده بستگی به عواملی همچون پیشرفت‌های فناوری، تغییرات ژئوپلیتیکی و توافقات بین‌المللی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع هدف کاربردی و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات، اکتشافی است. بر این اساس، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال که مفاهیم شاخص و مقوله‌های اصلی و الگوی نظری اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر، با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی کدام‌اند که با بررسی اسناد و مدارک موجود به شناسایی و تبیین این مهم پرداخته شده است. رویکرد پژوهش، استقرایی و نحوه انجام آن، کیفی است. پژوهش‌های کیفی برای کمک به پژوهشگر به منظور درک افراد انسانی و بسترهای اجتماعی و فرهنگی که انسان‌ها در آن زندگی می‌کنند، شکل گرفته‌اند (خیرگو و عباس‌زاده، ۱۳۹۹: ۴۳). با توجه به ماهیت پژوهش از راهبرد نظریه داده‌بنیاد^۱ استفاده شده است که هدف عمده آن، تبیین یک پدیده از طریق مشخص کردن عناصر کلیدی آن پدیده است. بر اساس رهیافت نظام‌مند از رهیافت‌های سه‌گانه نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، نظریه‌پردازی در سه مرحله اصلی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام می‌شود (مهدیان و ترکاشوند، ۱۳۹۹: ۱۶۳). داده‌های موردنیاز از طریق مصاحبه اکتشافی با خبرگان در جامعه هدف و بررسی سایر منابع مرتبط جمع‌آوری شده است. پژوهش حاضر بر مبنای بیانات و اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی از سال ۱۳۶۸ تا سال ۱۴۰۳ با استفاده از مراجع و منابع علمی و داده‌های بیانات از نرم‌افزار حدیث ولایت در خصوص فرماندهی مورد خوانش قرار گرفته و از طریق سازماندهی و ارتباط داده‌ها با یکدیگر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

1. Grounded Theory

روایی این پژوهش در دو بُعد مدنظر قرار گرفته است. نخست اینکه اندیشه فرماندهی مؤثر آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان کسی که بیش از سه دهه مسئولیت فرماندهی کل نیروهای مسلح کشور را بر عهده داشته است، از بالاترین درجه اعتبار برخوردار است. ضمن اینکه مفاهیم، مقوله‌ها و درنهایت مدل ارائه شده پس از تبادل نظر با تعداد ۶ نفر از صاحب‌نظران در حوزه‌های مرتبط به‌دست آمده و دیدگاه‌های اصلاحی آن‌ها نیز اعمال گردیده است.

در خصوص پایایی نیز، هر سه گام کدگذاری باز؛ کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی متن خوانش شده بیانات، توسط سه نفر از پژوهشگران در مراحل مختلف کدگذاری، استخراج مفاهیم و احصای مقوله‌ها صورت گرفته و نتایج به‌دست آمده باهم هم‌پوشانی کاملی داشته است. لازم به ذکر است در استخراج و احصای مفاهیم و مقوله‌های به‌دست آمده، دیدگاه تکمیلی ۶ نفر از صاحب‌نظران لحاظ گردیده است.

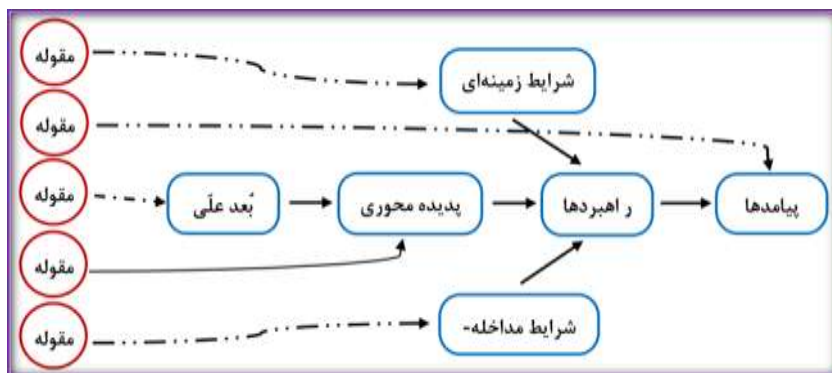
یافته‌های پژوهش و تحلیل

گام اول؛ کدگذاری باز

کدگذاری باز، اشاره به بخشی از تحلیل دارد که با عنوان‌گذاری و مقوله‌بندی پدیده، آن‌طور که داده‌ها نشان داده‌اند، سروکار دارد (دانایی فر و امامی، ۱۳۹۸: ۸۲). در این بخش از پژوهش در راستای اهداف پژوهش یعنی طراحی الگوی «نظام‌مند» اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی به‌عنوان هدف نهایی و اصلی پژوهش و عنوان اهداف مقدماتی و فرعی پژوهش یعنی شناسایی و استخراج مفاهیم برجسته اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر؛ تعیین مقوله‌های اصلی اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی؛ بیانات و مکتوبات آیت‌الله خامنه‌ای از سال ۱۳۶۸ تا سال ۱۴۰۳ مورد خوانش قرار گرفته است. در همین راستا در مرحله اول در راستای کدگذاری باز اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر، فیش‌برداری مطالب و کدگذاری باز آن‌ها برای تعیین مفاهیم^۱ شاخص حاوی پیام صورت گرفته است.

گام دوم: کدگذاری محوری

هدف کدگذاری محوری، برقراری رابطه بین مقولات تولیدشده در مرحله کدگذاری باز است که بر اساس یک الگوی جامع و کلی، موسوم به مدل پارادایم^۱ انجام می‌شود.

شکل ۱: مدل پارادایمی کدگذاری محوری (مهديان و ترکاشوند، ۱۴۰۰: ۱۶۸)

در این مرحله مقوله‌ها و مفاهیم اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص فرماندهی مؤثر با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی، احصا گردیدند. مقوله‌های اصلی اندیشه فرماندهی آیت‌الله خامنه‌ای در ۶ بُعد به شرح زیر است:

^۱. Paradigm Model

جدول ۱: بُعد شرایط زمینه‌ای

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه‌های بستر در خصوص فرماندهی شهید سلیمانی
ارتباط متقابل فرمانده و ساختار	در یک سازماندهی، فرماندهی یک امر صرفاً شخصی نیست و نمی‌تواند باشد. در مجموعه یک سازمان، فرماندهی و سازمان، با یکدیگر ارتباط مستحکم دارند.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	<ul style="list-style-type: none"> - ارتباط مستمر با آیت‌الله خامنه‌ای - ولایت مداری - در حوزه جنبه معنوی و روحی فرماندهی: اخلاص و اصول دین - معرفت ناشی از تصور توحیدی - دعا‌های توحیدی (کمیل، سماوات و ...)
جنبه معنوی و روحی فرماندهی	فرماندهی، فقط فرمان دادن نیست که بکن یا نکن فرماندهی، یک امر معنوی، یک نوع رهبری، یک نوع اداره‌ی همه‌جانبه و یک‌چیز متکی به ذهن و احساس و عمل و با جسم و روح و با سازماندهی و شکل سازمانی صحیح است.	بیانات در دیدار فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	<ul style="list-style-type: none"> - مأنوس شدن با قرآن کریم - خلوت با خدا، داروی آرام بخش - عزت دودنیا - خداشناسی و دوری از گناه و معصیت - زهد و پاکدامنی - تسلیم و رضای انسان - بی‌نیازی از دیگران - هوشیاری و حضور همیشگی در صحنه - هوشیاری و بصیرت سیاسی و دینی: توسل به حضرت زهرا (س) - توجه ویژه به مستحبات - تأکید بر عالم غیب

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه‌های بستر در خصوص فرماندهی شهید سلیمانی
			<ul style="list-style-type: none"> - توجه بر ادعیه ائمه اطهار^(ع) - توجه به تقویت اراده نیروهای مقاومت در سراسر منطقه - مقید به ادای نماز شب - مطالعه کتب دینی و اعتقادی - اکتفا به حداقل‌ها - دوری از تجمل‌گرایی - رعایت حد اعتدال - سرباز صفر بودن - قابلیت‌ها و استعداد‌های انسانی
هوشیاری	از یک فرماندهی، بی-اطلاعی و ناآگاهی از حوزه مأموریت خودش را نمی‌شود قبول کرد.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۹۶/۰۲/۲۲	
فرماندهی در شرایط جدید و جنگ اراده‌ها	جنگ اراده‌ها و عزم‌ها و سیاست‌ها و تدبیرهاست. ایران در کجای این جنگ است؟ ایران در جبهه‌ای از این جنگ در مرکز فرماندهی قرار دارد	بیانات در دیدار با اعضای بسیج دانشجویی دانشگاه‌ها ۱۳۸۶/۰۲/۳۱	
وجود ستاد	یک ستاد فرماندهی لازم دارد که به طور	بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و	

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه‌های بستر در خصوص فرماندهی شهید سلیمانی
فرماندهی	دائم رصد کند، نگاه کند، ببیند کدام دستگاه توانسته و پیش رفته، کجا مشکل وجود دارد.	اعضای هیئت دولت ۱۳۹۴/۰۶/۰۴	

جدول ۲: بُعد شرایط علی

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه‌های «علی» در خصوص فرماندهی شهید سلیمانی
جایگاه فرماندهی	همه آنچه در نیروهای مسلح، تأثیر و کارایی و بُرندگی دارد - چه آنچه مادی است، چه آنچه انسانی است - بدون نظام فرماندهی، در حقیقت هیچ و پوچ و بی‌اثر و یا بسیار کم اثر خواهد بود	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	<ul style="list-style-type: none"> - تسهیل در رسیدن به اهداف نظامی - مراقبت از اصول نظامی - الگوسازی برای نسل جوان - دوری از جنجال‌ها - تسلیم در برابر حقیقت - نترسیدن از هجمه‌های دشمن - تقویت محور مقاومت - اسوه مقاومت در برابر استکبار

جدول ۳: بُعد شرایط مداخله‌گر

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه‌های «شرایط مداخله‌گر» در خصوص فرماندهی شهید سلیمانی
هماهنگی نهاد نمایندگی با فرماندهی	دستگاه نمایندگی بایستی به هیچ وجه به‌عنوان یک جریان معارض یا مزاحم در امر فرماندهی یا اخلال کننده در امر فرماندهی نباشد؛ این واقعاً یک ملاک است.	بیانات در دیدار با نماینده ولی فقیه و مسئولان دفتر حوزه نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۶۷/۱۱/۰۷	<ul style="list-style-type: none"> - دوری گزیدن از سیاست‌بازی مسئولان - تلاش دشمن برای تضعیف دین و انقلاب - تلاش دشمن برای تأثیرگذاری منفی بر وحدت حول اصول انقلابی
هماهنگی نمایندگی با فرماندهی	یکی از اصول اولیه و معیارهای اصولی ما این است که در کار فرماندهی فرمانده، باید اختلال از ناحیه حوزه نمایندگی به وجود نیاید.	بیانات در دیدار با نماینده ولی فقیه و مسئولان دفتر حوزه نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۶۷/۱۱/۰۷	<ul style="list-style-type: none"> - وارد شدن نیروهای نظامی در جریان‌های سیاسی - تکلیف‌گرایی در برابر تصمیم - نتیجه محور - فشارهای ذی‌نفعان
منش فرماندهی نداشتن روحانی عقیدتی	منش روحانی نباید فرماندهی باشد؛ هرچند تشریفات فرماندهی اصلاً مردمی محض است.	بیانات در دیدار با مسئولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی ۱۳۸۳/۱۰/۲۳	<ul style="list-style-type: none"> - عمل برخی مسئولان به دستورات اجتماعی قرآن کریم - نقشه‌های شوم دشمن - ریسک خطرپذیری - هنر نزدیک کردن دل‌ها به سوی خدا - تزکیه و تهذیب نفس - اخلاص و اخلاق مداری

جدول ۴: بُعد مقوله محوری (فرماندهی مؤثر)

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه‌های «محوری» در خصوص فرماندهی شهید سلیمانی
محوریت فرماندهی	اساساً محور اصلی نیروهای مسلح، فرماندهی است.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- وحدت بر سر اصول فرماندهی - جسارت در اتخاذ تصمیمات خارق‌العاده
فرماندهی بر عده‌های سازمان‌یافته نظامی	فرماندهی بر عده‌های سازمان‌یافته‌ی نظامی، با فرماندهی طبیعی بر یک مجموعه توده‌ی انسان بی‌نظم و بسازمان، تفاوت می‌کند.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- جان‌فشانی جهت حفظ محور مقاومت - شکل‌گیری عمق استراتژیک - جان‌فشانی در راه امنیت کشور و مردم
فرماندهی در سلسله‌مراتب	یک فرمانده، به‌تنهایی کاره‌ای نیست. فرماندهی، یک عمود و یک سلسله است.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- اعتقاد صادقانه به نقش مردم - تقویت رویکرد امت محوری
ایمان فرمانده	فرمانده بی‌ایمان، به درد فرماندهی نمی‌خورد	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش - حمایت از مستضعفان جهان - دفاع از حرم
دانش نظامی و قوت فرماندهی	عملیات بیت‌المقدس و عملیات عظیمی که در آن روزها اتفاق افتاد، کار پیچیده و عظیمی بود که از دو عامل ترکیب شده بود؛ عامل اول، دانش نظامی و قوت	بیانات در دیدار با جمعی از ایثارگران و خانواده‌های شهدا ۱۳۷۸/۰۳/۰۳	- ایستادگی در برابر سلطه‌گران - شکل‌گیری فرهنگ مدافعین حرم - بسیج بزرگ سربازان اسلام - هوش معنوی و اثرگذاری

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه‌های «محوری» در خصوص فرماندهی شهید سلیمانی
	فرماندهی و هوشیاری و استعداد جوانان مؤمن ما بود.		الهی - روحیه سلحشوری و نترس بودن در برابر دشمنان
دانش و نبوغ نظامی فرمانده	در جنگ نظامی، سازماندهی عملیات و فرماندهی و تاکتیک و دقت نظر و موقع‌شناسی و دهها عامل در کنار هم دانش نظامی را به وجود می‌آورد و استعداد و نبوغ نظامی را نشان می‌دهد.	بیانات در دیدار با جمعی از ایثارگران و خانواده‌های شهید ۱۳۷۸/۰۳/۰۳	- رشادت آگاهانه و شجاعت همراه با فرزاندگی - جلوگیری و رفع اختلافات - همراهی تعهد و تخصص - برنامه‌ریزی هوشمندانه - جلوگیری از تداخل مسئولیت‌ها
جوهر رهبری داشتن	در فرماندهی، رهبری وجود دارد. جوهر فرماندهی، رهبری است	بیانات در دانشگاه افسری امام علی (ع) ۱۳۸۱/۸/۷	- فرماندهی در صحنه - ریسک‌پذیری - تأکید بر رعایت سلسله‌مراتب - تأکید بر تجربیات گذشته - سجایای اخلاقی و دینی در فرماندهی - تقیه نکردن در دفاع از نظام اسلامی و ارزش‌های آن - برنامه‌ریزی دقیق
وظیفه‌شناسی	به منظور بالا رفتن انضباط و	بیانات در دانشگاه افسری امام علی (ع)	

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه‌های «محوری» در خصوص فرماندهی شهید سلیمانی
	وظیفه‌شناسی و تشویق و تنبیه افراد خدمتگزار یا متخلف برای فرماندهی و مراکز تصمیم‌گیری مربوطه گزارش و نظریه تهیه نماید	۱۳۸۱/۰۸/۰۷	
ترکیب فکر و عمل با مرکزیت فرماندهی	خصوصیت فرماندهی این است؛ یعنی هم‌فکر است، هم‌عمل؛ فقط یک ستاد هماهنگ‌کننده نیست بلکه مرکز فرماندهی است، قرارگاه است	بیانات در دیدار نوروزی با جمعی از مسئولان کشور ۱۳۹۵/۰۱/۱۸	
منش فرماندهی	الان الحمدلله خیلی از فرماندهان ما مردمی هستند؛ منتها منش، منش فرماندهی است	بیانات در دیدار با مسئولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی ۱۳۸۳/۱۰/۲۳	

جدول ۵: بُعد راهبردهای فرماندهی

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه «راهبردهای» فرماندهی شهید سلیمانی
استحکام فرماندهی	ستون فرماندهی در نیروهای مسلح را باید بسیار مستحکم و ثابت کرد.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- حفظ و بسط عناصر قدرت - قدرت بازدارندگی

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه «راهبردهای» فرماندهی شهید سلیمانی
سازماندهی درست، مستحکم، روان و کامل و زنده و پویا	در مجموعه‌های نظامی، آن چیزی که فرماندهی را به معنای واقعی کارآمد می‌کند، سازماندهی درست و مستحکم و روان کامل و زنده و پویاست.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- ارتقای روحیه شهادت‌طلبی - ایجاد ترس و رعب در دشمن - تقویت دانش نظامی
داشتن جوهر رهبری	فرماندهی باید جوهری از رهبری در خودش داشته باشد و بدون آن، فرماندهی نیست.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- همکاری مردم با مسئولان و آمادگی نیروهای مسلح مؤمن برای دفاع از میهن - دفاع از ارزش‌های اسلامی، استقلال و عزت ملی - ارتقای روحیه سلحشوری و ترس بودن در برابر دشمنان
قائم به شخص نبودن فرماندهی	فرماندهی، قائم به شخص نیست.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- رشادت آگاهانه و شجاعت همراه با فرزاندگی
مسئولیت پذیری فرمانده	فرمانده باید مسئولیت‌پذیر باشد. فرمانده‌ای که بگوید دیگر چه کار کنیم، این‌گونه است، این‌طوری شد، فرمانده قادری نیست.	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- تقیه نکردن در دفاع از نظام اسلامی و ارزش‌های آن - افزایش آگاهی نسبت به مسائل بین‌المللی
هوشیاری فرمانده	فرمانده غافل، فرمانده‌ای که نمی‌داند در بخش‌های مختلف فرماندهی و حوزه‌ی مأموریتی او چه می‌گذرد، قطعاً فرمانده	بیانات در دیدار با فرماندهان نظامی و انتظامی ۱۳۶۹/۱۰/۲۲	- ارتقای دانش سیاسی نسبت به مسائل روز داخلی و منطقه‌ای - حفظ روحیه انقلابی‌گری - فهمیدن نقشه دشمن در عرصه‌های مختلف

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه «راهبردهای» فرماندهی شهید سلیمانی
	ناموفقی خواهد بود.		- توجه به عمق راهبردی
مؤثر بودن فرمانده	معنای نبودن فرمانده این نیست که جسم فرمانده نباشد؛ اگر فرمانده خودش بود، اما اختیارات فرماندهی نداشت یا قدرت فرماندهی نداشت یا عرضه فرماندهی نداشت - فرق نمی‌کند - دیگر فرماندهی نیست.	بیانات در دیدار با نماینده ولی فقیه و مسئولان دفتر حوزه نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۳۷/۱۱/۰۷	- تقویت عناصر قدرت - اقتدار در عرصه سازندگی - استحکام داخلی و عزم جزم برای دفاع مشروع و منطقی - پیشگیری، دفاع خوب با حمله پیش‌دستانه بر اساس نقشه دشمن - حضور مردمی در عرصه‌های مختلف
مسئولیت پذیری فرمانده	البته فرمانده مسئولیت‌های خیلی بالایی دارد؛ اما یکایک بدنه - برای مسئولین نظام و آن کسانی که بار سنگین مسئولیت را در کل بر دوش دارند - دارای مسئولیت‌اند.	بیانات در دیدار با نماینده ولی فقیه و مسئولان دفتر حوزه نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۳۷/۱۱/۰۷	- حضور در منطقه - حفظ وحدت به‌عنوان حصار دفاع از کشور - هم‌داستان و هم‌سخن بودن مسئولان در دفاع از کشور - افزایش قدرت - دفاع از مظلومان
استحکام و تزلزل نداشتن فرمانده	در واحد نظامی اگر فرماندهی اختلال پیدا کرد و دچار تزلزل شد، دیگر هیچ‌امیدی به آن مجموعه‌ی زیرِ امر باقی نخواهد بود.	بیانات در دیدار با نماینده ولی فقیه و مسئولان دفتر حوزه نمایندگی ولی فقیه در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۳۷/۱۱/۰۷	- دفاع از جنبش‌های آزادی‌بخش - به‌کارگیری کم‌سابقه نیروهای مردمی کشورهای منطقه در محور مقاومت - حضور همه در عرصه
توان استفاده	در ایامی که بنی‌صدر	به مناسبت ایام	

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه «راهبردهای» فرماندهی شهید سلیمانی
از نیروهای مردمی در جنگ	فرماندهی جنگ را بر عهده داشت به علت عدم اعتقاد او به استفاده از سپاه و نیروهای مردمی در جنگ و نظریات ساده‌انگارانه او مبنی بر «زمین دادن و زمان گرفتن»، ایران در موضع ضعف قرار گرفت	سالگرد سقوط فاو «قصور بدون مقصر» ۱۳۹۴/۰۲/۰۸	انقلاب و عرصه دفاع از کشور - عدم تعرض و تجاوز به دیگران - رعایت عدالت - متواضع و نرم خو - کمال مهربانی و افتادگی - نفوذ معنوی در رفتار و نیروهای تحت امر و زیردستان
تمرکز در تصمیم‌گیری و اجرا	ما حقاً و انصافاً مدیران زبده‌ای داریم؛ هم از لحاظ انگیزه مدیریتشان خوب است، هم از لحاظ فکر اهل مدیریت‌اند، هم از لحاظ عمل [اهل] مدیریت‌اند. ما مدیر کم نداریم؛ ما پیگیری و تمرکز [لازم داریم] که عمده تمرکز است؛ تمرکز تصمیم‌گیری، تمرکز فرماندهی، تمرکز اجرا.	بیانات در دیدار نوزوی جمعی از مسئولان کشور ۱۳۹۵/۰۱/۱۸	- احساس مسئولیت - توجه به افراد متعهد و متخصص - سعه صدر - درک و احترام متقابل - ایجاد الفت میان نیروهای نظامی و نیروهای مردمی - زدودن محرومیت از شهرها و روستاها - شروع اردوهای جهادی
نگاه فرزندگونه فرمانده به یگان تحت امر	فرمانده به یگان خودش باید مثل فرزند و عائله تحت سرپرستیش نگاه کند. بهترین جای شما و	بیانات در دیدار با جمعی از فرماندهان نیروی زمینی سپاه ۱۳۷۰/۰۲/۲۱	- هنر به‌کارگیری منابع انسانی - اعتماد و باور به فرماندهان و

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه «راهبردهای» فرماندهی شهید سلیمانی
	مطلوب‌ترین نقطه‌ای که هستید، باید یگان زیر امر و فرماندهی تان باشد.		افراد زیردست - پیشنهاد پذیری
مردمی بودن	الان الحمدلله خیلی از فرماندهان ما مردمی‌اند؛ منتها منش، منش فرماندهی است	بیانات در دیدار با مسئولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی ۱۳۸۳/۱۰/۲۳	- تأکید بر شایستگی‌های کارکنان - بهره‌گیری متناسب از زیر مجموعه جهت مشاوره - ارتقای روحیه همکاری و تعاون
ارتباط معنوی میان رده‌های پایین سازمان‌های رزمی با رده‌های فرماندهی	ایستادگی یگان‌های کوچک رزمی در مقابل لشکرهای مجهز را در طول هشت سال دفاع مقدس، از دستاوردها و ثمره ارتباط معنوی میان رده‌های پایین سازمان‌های رزمی با رده‌های فرماندهی بود.	دیدار جمعی از فرماندهان و کارکنان نیروهای سه‌گانه ارتش با فرمانده کل قوا ۱۳۷۹/۰۱/۲۹	- برقراری رابطه میان مشاغل و منصب‌های سازمانی، برای کسب اهداف مشترک - حضور مستقیم در شرایط سخت عملیاتی - تشویق‌های مادی و معنوی

جدول ۶: بُعد پیامدها و نتایج

مفهوم	گزاره	تاریخ	مؤلفه «پیامدهای» فرماندهی شهید سلیمانی
فرمانده مستحکم و کارآمد	یک عامل از دو عامل مهم پیروزی‌های مهمی، قدرت فرماندهی، دانش، مسلط بودن بر	بیانات در دیدار جمعی از ایثارگران و خانواده‌های شهدا ۱۳۷۸/۰۳/۰۳	- استحکام فرماندهی - ارتقای روحی نیروهای مسلح ولایت‌پذیری - ایجاد محور مقاومت در

برابر دشمن		عملیات پیچیده جنگ و توان به کارگیری نیروها بود،	
- اسوه مقاومت در برابر استکبار		یک عامل از دو عامل مهم چنین	
- فرماندهی اخلاق مدار	بیانات در دیدار با جمعی از ایثارگران و خانواده های شهدا ۱۳۷۸/۰۳/۰۳	پروزی های مهمی، قدرت فرماندهی، دانش، مسلط بودن بر عملیات پیچیده جنگ و توان به کارگیری نیروها بود،	فرمانده متخصص
- تلاش برای رسیدن به کمال حقیقی			
- هجرت از دل بستگی ها			
- خضوع و فروتنی غلبه بر هوای نفس			
	بیانات در دیدار با جمعی از ایثارگران و خانواده های شهدا ۱۳۷۸/۰۳/۰۳	این قوت ایمان بود که قدرت فرماندهی را پدید آورد	فرمانده با قوت و قدرت ایمان
- تأکید بر حدود الهی			
- عدم تعدی به دیگران			
- دوری از خودبزرگ بینی	بیانات در دانشگاه افسری امام علی (ع) ۱۳۸۱/۰۸/۰۷	مجموعه تنها و جانها و دلهایی که تحت فرماندهی شما باید کار بزرگ دفاع از عزت و افتخار را انجام دهند، محتاج دانش و خرد و صفات والای انسانی شما هستند	فرمانده دارای صفات والای انسانی

مرحله سوم، کدگذاری انتخابی

این مرحله برای تفسیر و تبیین الگو و مدل استخراج شده صورت گرفته است. در این مرحله بر اساس نتایج دو مرحله کدگذاری قبلی به تولید مدل پرداخته شده است. از این رو در راستای گام سوم در این پژوهش مدل و الگوی نظام مند فرماندهی مؤثر مستخرج از اندیشه آیت الله خامنه ای با تأکید بر فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی ارائه گردیده است.

آنها نیز وجود داشته باشد. یک فرمانده موفق باید مهارت‌های ارتباطی قوی داشته باشد. این شامل توانایی گوش دادن به دیگران، انتقال واضح و مؤثر اطلاعات و ایجاد فضای باز برای بحث و تبادل نظر است. ارتباطات مؤثر باعث افزایش همکاری و هم‌افزایی در تیم می‌شود. فرماندهان مؤثر باید در شرایط بحرانی و فشارهای بالا توانایی مدیریت و هدایت تیم را داشته باشند. این شامل حفظ آرامش، تجزیه و تحلیل سریع وضعیت و اتخاذ تصمیمات مناسب در زمان مناسب است. فرماندهی مؤثر همچنین شامل توجه به توسعه و آموزش اعضای تیم است. یک فرمانده باید فرصت‌های یادگیری را فراهم کند و به رشد حرفه‌ای اعضای خود کمک کند تا آنها بتوانند بهترین عملکرد را داشته باشند. فرماندهان باید بتوانند یک محیط همکاری ایجاد کنند که در آن اعضای تیم احساس ارزشمندی کنند و بتوانند به راحتی با یکدیگر کار کنند. این شامل تشویق به تبادل ایده‌ها، حل تعارضات و تقویت روحیه تیمی است. فرماندهان مؤثر و کارآمد باید به بازخوردهای دریافتی از اعضای تیم توجه کنند و از آنها برای بهبود فرایندها و عملکرد خود استفاده کنند. این نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری و تمایل به یادگیری است. یک فرمانده کارآمد همچنین باید قادر باشد اهداف روشن و قابل دستیابی برای تیم تعیین کند. این اهداف باید مشخص، قابل اندازه‌گیری و واقع‌بینانه باشند تا تمامی اعضای تیم بتوانند در راستای آنها حرکت کنند. صداقت و اخلاق حرفه‌ای از دیگر ویژگی‌های اساسی یک فرمانده مؤثر و کارآمد است. اعتمادسازی بین اعضای تیم از طریق رفتارهای اخلاقی و صداقت موجب افزایش اعتبار فرمانده و تقویت روحیه تیمی می‌شود. همچنین فرماندهان موفق باید توانایی تشویق نوآوری و خلاقیت در تیم را داشته باشند. این شامل ایجاد فضایی است که اعضای تیم احساس آزادی کنند تا ایده‌های جدید را مطرح کنند و راه‌حل‌های خلاقانه برای چالش‌ها پیدا کنند. در این میان جنگ آینده در سطوح چشم‌انداز راهبردی و راه‌کنشی بر نحوه فرماندهی تأثیرگذار است. این موارد نشان‌دهنده اهمیت اثرگذاری و کارآمدی فرمانده برای جنگ‌های آینده است و یکی از روش‌های تربیت فرماندهان مؤثر، استفاده از الگوها و مدل‌های صاحب‌نظران این حوزه است. در این میان اندیشه فرماندهی آیت‌الله خامنه‌ای چراغ راهی است که اساس منش، شخصیت و رفتار نظامی و چگونگی تأمین امنیت، استواری و گسترش اقتدار دفاعی کشور بوده است. اندیشه‌های فرماندهی و راهبردی مقابله با انواع تهدیدات در رویکرد آیت‌الله خامنه‌ای بخشی از

ضرورت‌های راهبردی جمهوری اسلامی ایران برای تأثیرگذاری بر محیط منطقه‌ای محسوب می‌شود. راهبردهای ایشان به‌خصوص در حوزه‌های مدیریت و فرماندهی نیروهای مسلح را باید به‌عنوان بخشی از نیاز ژئوپلیتیکی و هویتی جمهوری اسلامی ایران برای کنترل و مقابله با تهدیدات دانست. از این رو این پژوهش در راستای ارائه الگوی فرماندهی مؤثر بر اساس دیدگاه‌های آیت‌الله خامنه‌ای صورت گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که مؤلفه‌های کلیدی فرماندهی مؤثر بر اساس بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، شامل قدرت و استحکام فرماندهی، دارا بودن دانش و تخصص، شجاعت، آینده‌نگری، به‌کارگیری مناسب استعدادهای موجود، قوت و قدرت ایمان، دارا بودن صفات والای انسانی و ارتباط رهبرگونه معنوی با زیردستان است. ارادت قلبی و اطاعت‌پذیری شهید حاج قاسم سلیمانی از آیت‌الله خامنه‌ای یکی از جنبه‌های بارز شخصیت و زندگی این فرمانده بزرگ است. این ارادت نه تنها در کلمات و رفتارهای او بلکه در تصمیم‌گیری‌ها و اقداماتش نیز به‌وضوح قابل مشاهده است. از جمله:

۱. احترام و ارادت عمیق

حاج قاسم سلیمانی همواره نسبت به آیت‌الله خامنه‌ای احترام خاصی قائل بود. او آیت‌الله خامنه‌ای را به‌عنوان یک رهبر الهی و دینی می‌دید و اعتقاد داشت که رهبری ایشان در شرایط بحرانی کشور، نقشی کلیدی در حفظ نظام جمهوری اسلامی ایران دارد. این احترام عمیق، از ویژگی‌های شخصیتی حاج قاسم بود که در تمامی مصاحبه‌ها و سخنرانی‌هایش به‌وضوح نمایان بود.

۲. اطاعت از فرامین رهبری

حاج قاسم سلیمانی همواره به فرامین و دستورات آیت‌الله خامنه‌ای با دقت و جدیت عمل می‌کرد. او به‌خوبی می‌دانست که رهبری نظام اسلامی، مسئولیت‌های سنگینی بر دوش دارد و هر تصمیمی که اتخاذ می‌کند، بر اساس مصلحت نظام و مردم است. بنابراین، او هیچ‌گاه در برابر دستورات رهبری تردید نمی‌کرد و همواره با تمام وجود به انجام آن‌ها می‌پرداخت.

۳. توجه به مشاوره‌های رهبری

حاج قاسم سلیمانی به مشاوره‌ها و توصیه‌های آیت‌الله خامنه‌ای توجه ویژه‌ای داشت. او به‌عنوان یک فرمانده نظامی، در بسیاری از مواقع با آیت‌الله خامنه‌ای در ارتباط بود و نظرات ایشان را درباره مسائل مختلف، به‌ویژه در زمینه‌های نظامی و امنیتی، مورد توجه قرار می‌داد. این ارتباط نزدیک نشان‌دهنده اعتماد و ارادت او به ایشان بود.

۴. تجربه مشترک در میدان نبرد

حاج قاسم سلیمانی و آیت‌الله خامنه‌ای هر دو در دوران جنگ تحمیلی ایران و عراق تجربه‌هایی مشترک داشتند. این تجربیات باعث شده بود که حاج قاسم به عمق بینش آیت‌الله خامنه‌ای پی ببرد و به همین دلیل، نسبت به ایشان ارادت بیشتری پیدا کند. او همواره از رهنمودهای ایشان در میدان نبرد استفاده می‌کرد و سعی می‌کرد تا با پیروی از ایشان، بهترین تصمیمات را بگیرد.

۵. تعهد قلبی و عملی به اصول انقلاب

حاج قاسم سلیمانی نه تنها به‌عنوان یک فرمانده نظامی، بلکه به‌عنوان یک فرد متعهد به اصول انقلاب اسلامی، همواره خود را موظف به پیروی از آیت‌الله خامنه‌ای می‌دانست. او اعتقاد داشت که استمرار انقلاب اسلامی نیازمند پیروی از رهبری نظام است و این پیروی جز با ارادت قلبی ممکن نیست.

۶. نقش الگو برای دیگران

ارادت حاج قاسم سلیمانی به آیت‌الله خامنه‌ای نه تنها بر زندگی خود او تأثیر گذاشت، بلکه به‌عنوان یک الگو برای دیگران نیز شناخته شد. او با رفتار خود نشان داد که چگونه می‌توان با احترام و ارادت به ایشان، در خدمت نظام و مردم بود. این الگو، الهام‌بخش بسیاری از فرماندهان و نیروهای نظامی و امنیتی جوانتر شد.

۷. تأکید بر وحدت

حاج قاسم سلیمانی همواره بر اهمیت وحدت در بین نیروهای نظامی و سیاسی تأکید می‌کرد و این وحدت را نتیجه پیروی از آیت‌الله خامنه‌ای می‌دانست. او می‌دانست که اگر نیروها به رهبری واحدی پایبند باشند، می‌توانند در برابر چالش‌ها و تهدیدات خارجی ایستادگی کنند. می‌توان گفت ارادت قلبی و اطاعت‌پذیری شهید حاج قاسم سلیمانی از آیت‌الله خامنه‌ای نه تنها نشان‌دهنده شخصیت والای اوست، بلکه بیانگر تعهد عمیق او به اصول انقلاب اسلامی و ارزش‌های انسانی است. این ارادت باعث شد تا او بتواند در مسیر خدمت به ملت ایران و دفاع از آرمان‌های انقلاب اسلامی، موفقیت‌های بزرگی را کسب کند و به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین فرماندهان تاریخ معاصر ایران شناخته شود.

فهرست منابع

- حسنی مقدم، صادق (۱۳۹۹). *طراحی الگوی فرماندهی و مدیریت حکمت محور در مکتب حاج قاسم مبتنی بر تحلیل گفتمان آیت‌الله خامنه‌ای، دومین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی: مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز، تهران.*
- خیرگو، منصور؛ عباس زاده، ناصر (۱۳۹۹). *ارائه الگوی فرماندهی و مدیریت در سازمان‌های دفاعی از منظر امام علی^(ع) پژوهشی کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون. فصلنامه مدیریت نظامی ۲۰.*
- دانایی فر، حسن؛ امامی، سید مجتبی (۱۳۹۸). *استراتژی‌های پژوهش کیفی، نظریه‌پردازی داده بنیاد، فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، دوره ۱، شماره ۲.*
- دهقانی پوده، حسین؛ پاشایی هولاسو، امین (۱۳۹۹). *تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی، مدیریت اسلامی، دوره ۲۸، شماره ۲.*
- سبحانی، مراد (۱۴۰۰). *از تهاجم فرهنگی تا فرماندهی جنگ نرم و راه‌کارهای مقابله با آن، فصلنامه پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، شماره ۸.*
- غیور نجف‌آبادی، امین؛ چهاردولی، عباس؛ زهدی نسب، یعقوب (۱۴۰۰). *الگوی راهبردی فرماندهی و مدیریت تراز انقلاب اسلامی در نیروهای مسلح مبتنی بر اندیشه امامین انقلاب اسلامی، مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، شماره ۴۵.*
- گلشاهی، بهنام؛ محبی، علیرضا (۱۴۰۳). *ارائه سیستم استنتاج فازی برای شناسایی مستعدان بهینه فرماندهی و مدیریت در ارتش جمهوری اسلامی ایران، راهبرد دفاعی، شماره ۸۶.*
- مهدیان، حسین؛ ترکاشوند، جلال (۱۳۹۹). *تبیین نظام‌مند اندیشه دفاعی فرماندهی کل قوا. فصلنامه مدیریت نظامی، شماره ۲۰، سال دوم.*
- نوروزی، خلیل؛ رنجبر، هادی؛ سعدی، محمد؛ آماده، حسین (۱۴۰۱). *فهم جوهره ارتباطات انسانی-الهی در سبک فرماندهی شهید حاج قاسم سلیمانی، مطالعات راهبردی بسیج، دروه ۲۵، شماره ۹۴.*
- نجاران طوسی، حامد (۱۳۹۹). *مفهوم مکتب در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای «دومین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی: مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی و تمدن ساز، تهران: دانشگاه امام حسین^(ع)».*

- Baris, Kirdemir (2023). Hostile Influence and Emerging Cognitive Threats in Cyberspace (Report). Centre for Economics and Foreign Policy Studies. JSTOR resrep21232.
- Crotoof, R(2022). The Automated Law of Armed Conflict. Journal of National Security Law & Policy, 7(1).
- Dockterman, Eliana(2021).Untangling the Terminator Franchise's Complicated Timeline,. Time, November 1, 2021, Time.com, <https://time.com/5697301/terminator-movies-timelineexplained>.
- Geer, D (2024). Cybersecurity and Artificial Intelligence: Applications, Threats, and Future Challenges. Journal of Cybersecurity, 1(1), 1-14.
- Hoffman, Frank G(2021).Hybrid Warfare and Challenges,. Joint Forces Quarterly 52, no. 1 Gregory F. Treverton et al., Addressing Hybrid Threats (Stockholm: Swedish Defence University, 2021).
- Johnson ,Robert(2020).Hybrid War and Its Countermeasures: A Critique of the Literature," Small Wars & Insurgencies 29, no. 1 (2020).
- Johnson, James(2019).Artificial intelligence & future warfare: implications for international security." Defense & Security Analysis 35.2 (2019).
- Lawson ,Ewan(2020) .Avoiding civilian harm during military cyber operations: six key takeaways, HumanitarianLawandPolicyBlog,postedJune15,2021,<https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2020/06/15/avoiding-civilian-harm-military-cyber-operations>.
- Madrigal,Hector(2022).CommanderMode,December12,https://www.ign.com/wikis/battlefield-4/Commander_Mode.
- Mattis,Jim(2022).Summaryofthe2018NationalDefenseStrategy:<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>
- Miller,LarryD.(2023).RussellThadenbytheOperationalLeadershipExperience,CombatStudiesInstitute,FortLeavenworth,KS,<http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p4013coll13/id/2356/rec/4>.
- Muthana,G(2021).Fighting Future Wars: A Roadmap for Adoption of Disruptive Technologies IntheIndianContext,.CouncilforStrategicandDefenseResearch,SpecialIssueNo.II;PolicyPaper,December2021.
- Perkins ,David (2021).Mission Command: Reflections from the Combined Arms Center, Army.
- rundage, M (2024). The Malicious Use of Artificial Intelligence: Forecasting, Prevention, and Mitigation. arXiv.
- Shmatikov, V(2023). Privacy-Preserving Deep Learning. Proceedings of the 22nd ACM SIGSAC Conference on Computer and Communications Security, 1310-1321.
- Stoker ,Donald(2020) .Blurred Lines: Gray-Zone Conflict and Hybrid War— Two Failures of American Strategic Thinking,. Naval War College Review 73, no.1 (2020), <https://digital-commons.usnwc.edu/nwc-review>.
- Suka,M.(2023).MilitaryLeadershipasaModelofcivilLeadership.Paperpresented attheConference Book of Proceedings.

- U.S.Army(2021).LeaderDevelopment,FM622(Washington,D.C.:U.S.Governm entPrintingOffice, June 31, 2021), chap.1, pp.3,<http://www.milsci.ucsb.edu/sites/secure.lsit>.
- Wright ,Thomas J(2022). All Measures Short of War: The Contest for the 21st Century & the Future of American Power, (New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2022).